

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2022 m. kovo 2 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Alės Bukavienės, Sigitos Rudėnaitės (kolegijos pirmininkė) ir Jūratės Varanauskaitės (pranešėja),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **atsakovo V. B.** kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. rugsėjo 21 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Vilniaus apskrities vaiko teisių apsaugos skyriaus ieškinį atsakovams I. L., V. B. dėl neterminuoto tėvų valdžios apribojimo ir išlaikymo priteisimo; trečiasis asmuo N. L..

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių tėvų valdžios apribojimą ir apeliacinės instancijos teismo pareigą tinkamai motyvuoti nutartį, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovas prašė teismo neterminuotai apriboti atsakovams tėvo ir motinos valdžią nepilnamečiam vaikui A. B. (gim. 2007 m. birželio 13 d.), priteisti iš atsakovo išlaikymą sūnui po 200 Eur kas mėnesį mokamomis periodinėmis išmokomis nuo kreipimosi į teismą dienos iki vaiko pilnametystės, šias išmokas indeksuojant Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka, atsižvelgiant į infliaciją, priteistų lėšų tvarkytoju užufukto teise paskiriant vaiko globėją (rūpintoją) trečiąjį asmenį N. L., nepilnamečio gyvenamąją vietą iki teismo nutarties dėl vaiko nuolatinės globos (rūpybos) nustatymo ir globėjo (rūpintojo) paskyrimo įsiteisėjimo nustatyti N. L. šeimoje.
3. Ieškovas nurodė, kad 2020 m. lapkričio 3 d. gavo Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato (duomenys neskelbtini) policijos komisariato pranešimą, jog vaiko motina I. L. ir jos sugyventinis, gvy. (duomenys neskelbtini), yra neblaivūs su nepilnamečiu vaiku. Atsakovei buvo nustatytas 2,09 promilės girtumas, jos sugyventiniui J. J. – 2,52 promilės girtumas. Vaiko tėvas V. B., gvy. (duomenys neskelbtini), per telefoninį pokalbį su tarnybos specialistu teigė, jog šiuo metu neturi galimybės atvykti ir pasirūpinti sūnumi. Tarnybos specialistai iš karto pradėjo nagrinėti pranešimą, išklause vaiko nuomonę, įvertino vaiko gyvenamąją ir socialinę aplinką bei vaiko santykį su tėvais. Vertinant vaiko apsaugos poreikį buvo nustatytas rizikos veiksnys (vaiko motina apsvaigusi nuo alkoholio, galimai turi priklausomybę nuo alkoholio ir tai gali sukelti realų pavojų vaiko fiziniam saugumui, sveikatai ar gyvybei). Kadangi vaiko atstovei pagal įstatymą – motinai buvo nustatytas 2,09 promilės neblaivumas, o tėvas telefoninio pokalbio metu teigė, kad sūnumi pasirūpinti negali, tai padaryta išvada, kad vaiko situacijos vertinimo metu kilo realus pavojus nepilnamečio fiziniam ar psichiniam saugumui, sveikatai ar gyvybei arba pavojus, galintis sukelti reikšmingą žalą vaiko sveikatai.
4. Vaiko tėvai sutiko, kad jiems būtų teikiama mobiliosios komandos pagalba, atvejo vadyba, taikomos vaiko laikinosios priežiūros priemonės, ir nurodė asmenį, pas kurį gali būti organizuojama vaiko laikinoji priežiūra. Nepilnametis nurodė, kad neprieštarauja laikinai pagyventi pas seserį arba brolių, kol šeimoje išsprendžiamos problemos. Vaikas nurodė, kad nenori būti laikinai apgyvendintas pas tėvą. Tarnybos specialistai, siekdami užtikrinti nepilnamečio teises ir geriausius interesus, priėmė sprendimą taikyti laikinosios priežiūros priemonę vaiką laikinai prižiūrinčių asmenų gyvenamojoje vietoje.
5. 2020 m. lapkričio 3 d. nepilnametis buvo paimtas iš jam nesaugios aplinkos (duomenys neskelbtini) ir vaiko laikinojo apgyvendinimo aktu buvo laikinai apgyvendintas sesers A. K. šeimoje. 2020 m. lapkričio 5 d. buvo pakeista vaiko apgyvendinimo vieta – jis buvo laikinai apgyvendintas brolio N. L. šeimoje. 2020 m. lapkričio 6 d. laikinosios priežiūros aktu vaikui buvo taikoma laikinosios priežiūros priemonė pas brolių N. L..
6. Atsakovės šeimoje vaiko teisių pažeidimai buvo fiksuojami ne pirmą kartą (galimi nesmurtiniai vaiko teisių pažeidimai, kai vaiko motina galimai vartojo alkoholį). Vilniaus regiono apylinkės teismo 2020 m. gruodžio 29 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. eS2-12548-239/2020 ieškovui buvo išduotas leidimas paimti nepilnametį iš jo tėvų. Nuo 2021 m. sausio 8 d. (duomenys neskelbtini) savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu Nr. 03V-13 likusiam be tėvų globos (rūpybos) nepilnamečiui buvo nustatyta laikinoji globa (rūpyba), vaiko globėju (rūpintoju) paskirtas N. L.. 2002 m. kovo 28 d. atsakovei buvo neterminuotai apribota motinos valdžia šiuo metu jau suaugusiems vaikams N. L. ir A. K..
7. Šiuo metu atsakovai visiškai neskiria lėšų nepilnamečiui išlaikyti. Ieškovas neturi duomenų, kad atsakovai būtų nedarbingi, turėtų sveikatos problemų, todėl iš atsakovo priteistinas išlaikymas nepilnamečiui po 200 Eur kas mėnesį mokamomis periodinėmis išmokomis nuo kreipimosi į teismą dienos iki vaiko pilnametystės, išlaikymo sumą indeksuojant kasmet Vyriausybės nustatyta tvarka atsižvelgiant į infliaciją. Globėjas N. L. tinkamai atlieka globėjo pareigas, užtikrina globotinio poreikius, todėl nepilnamečio gyvenamoji vieta nustatyta su laikinuoju globėju (rūpintoju) N. L..

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

8. Vilniaus regiono apylinkės teismas 2021 m. birželio 7 d. sprendimu ieškinį atmetė.
9. Teismas nurodė, kad atsakovai yra nepilnamečio A. B., gim. (duomenys neskelbtini), tėvai. Iš 2020 m. lapkričio 3 d. informacijos apie gautą pranešimą apie galimą vaiko teisių pažeidimą Nr. 3IGP-2679 teismas nustatė, kad buvo gautas pranešimas, jog vaiko motina I. L. ir jos

sugyventinis yra neblaivūs, atsakovei buvo nustatytas 2,09 promilės girtumas, jos sugyventiniui – 2,52 promilės girtumas. Remiantis 2020 m. lapkričio 3 d. Vaiko laikino apgyvendinimo aktu Nr. 3VLA-499 nepilnametis buvo paimtas iš jam nesaugios aplinkos (duomenys neskelbtini) ir laikinai apgyvendintas sesers A. K., gyvenančios (duomenys neskelbtini), šeimoje. Remiantis 2020 m. lapkričio 5 d. Vaiko laikino apgyvendinimo aktu Nr. 3VLA-503, vaiko apgyvendinimo vieta buvo pakeista – jis buvo laikinai apgyvendintas brolio N. L., gyvenančio (duomenys neskelbtini) šeimoje. Remiantis 2020 m. gruodžio 15 d. Vaiko laikinosios priežiūros nutraukimo aktu Nr. 3LPN-89, vaiko laikinoji priežiūra nutraukta ir, remiantis 2020 m. gruodžio 16 d. Vaiko laikino apgyvendinimo aktu Nr. 3VLA-565, vaikas buvo laikinai apgyvendintas brolio N. L. šeimoje.

10. Atsakovų šeima dėl socialinių įgūdžių stokos, vaikų nepriežiūros nuo 2013 m. spalio 17 d. įtraukta į socialinės rizikos šeimų, auginančių vaikus, apskaitą. 2020 m. rugpjūčio 5 d. vykusiame atvejo vadybos posėdyje atsakovė buvo įpareigota spręsti alkoholio vartojimo problemą, ieškoti darbo, užregistruota gydytis pagal Minesotos programą į Vilniaus priklausomybės ligų centrą. Atsakovė buvo nuvykusi gydytis, tačiau nustačius aukštą kraujospūdį jai buvo išrašytas siuntimas kreiptis į šeimos gydytoją. Atsakovė į šeimos gydytoją nesikreipė, toliau vartoja alkoholį ir gydytis pagal Minesotos programą nebešvyko.
11. 2020 m. lapkričio 6 d. buvo sudaryta Mobilioji komanda darbui su vaiku ir jo tėvų šeimomis. 2020 m. gruodžio 7 d. Mobiliosios komandos rekomendacijose atvejo vadybininkui dėl tolesnio darbo su šeima organizavimo Nr. 3TSD-2419 nurodyta, kad teigiamų pokyčių per visą mobiliosios komandos darbo laiką su šeima nepastebėta. Atsakovė mobiliosios komandos tarpininkavimo paslaugų ir teikiamos pagalbos nepanaudojo. Moters motyvacija spręsti alkoholio vartojimo problemą silpna, dėl to šeimos padėtis tik prastėja, alkoholio vartojimo įpročiai gilėja, kyla kitos problemos: prasta finansinė padėtis, sveikatos sutrikimai, nutolęs ryšys su vaiku, kuris pas motiną grįžti nenori, nurodo, kad motina juo rūpinasi tiek, kad padaro valgyti; vaiko lūkestis – kad ji nevartotų alkoholio.
12. Mobiliosios komandos 2020 m. gruodžio 4 d. rekomendacijose atvejo vadybininkui dėl tolesnio darbo su atsakovo šeima organizavimo Nr. 4TSD-3288 nurodyta, kad tėvas išgyvena dėl susidariusios situacijos, teigia jog myli A., bendrauja su berniuku ir nerimauja dėl jo ateities, tačiau nėra tikras, ar jam pavyktų užtikrinti tinkamas gyvenimo sąlygas; su vaiku ir jo motina vyras negyvena ketverius metus. Mobiliosios komandos specialistai pažymėjo, kad atsakovas realiai vertina galimybes ir sąlygas rūpintis berniuku (vyras neturi darbo, nuolatinių pajamų, nerimauja dėl berniuko adaptacijos), tačiau savo alkoholio vartojimo pasekmes yra linkęs menkinti.
13. Vilniaus regiono apylinkės teismo 2020 m. gruodžio 29 d. nutartimi buvo leista Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai paimti nepilnametį iš tėvų.
14. Teismas nustatė, kad iš atsakovų paėmus nepilnametį padėtis atsakovų šeimose pradėjo gerėti. Atsakovė pradėjo spręsti alkoholio vartojimo problemą, konsultuojasi pas psichologę, taigi ieško sprendimų gyvenimo pokyčiams, pasikeitė jos požiūris į šeimą. Kaip posėdžio metu nurodė atsakovė, ji dėl sūnaus interesų pasirengusi vėl bandyti atkurti šeimą ir gyventi kartu su atsakovu. Atsakovas taip pat dėjo pastangas, kad galėtų rūpintis sūniumi. Nors ieškovas nurodė, kad atsakovas vaiko nepripažino savo sūniumi, tačiau tai paneigia tiek Mobiliosios komandos rekomendacijose nurodytos aplinkybės, kad atsakovas myli sūnų, bendrauja su berniuku ir nerimauja dėl jo ateities, tiek paties atsakovo teismo posėdyje nurodytos aplinkybės, kad vaiku jis visada rūpinosi kaip savu, berniuko registruota gyvenamoji vieta yra jo bute, kur vaikui sudarytos visos sąlygos, o specialistams nurodė, kad negalės pasirūpinti sūniumi tik todėl, kad tuo metu jis nedirbo ir neturėjo pakankamai pajamų vaikui išlaikyti. Šiuo metu situacija yra pasikeitusi – atsakovas įsidarbino, gyvena vienas trijų kambarių bute, kitos šeimos nėra sukūręs ir nepriestariauja, kad atsakovė su sūniumi persikeltų gyventi pas jį.
15. Kaip paaiškino atsakovai, jie nuolat palaiko ryšį su sūniumi. Atsakovė kasdien skambina sūnui, o atvykusi į (duomenys neskelbtini) praleidžia su juo visą dieną. Atsakovas patikino, kad sūnus visą savaitgalį praleido pas jį. Byloje duomenų, paneigiančių šias atsakovų nurodytas aplinkybes, nenustatyta. Pats nepilnametis parodė, kad jo santykiai su tėvais yra geri.
16. Teismas nusprendė, kad nėra pakankamai duomenų neterminuotai apriboti tėvų valdžią. Atsakovė deda pastangas spręsti alkoholio vartojimo problemą, atsakovas įsidarbino, gauna pastovias pajamas, yra sudarytos tinkamos gyvenimo sąlygos, vaiko ir tėvų ryšys yra artimas, tėvai nuolat bendrauja su sūniumi, todėl esama padėtis dar gali pasikeisti į gera.
17. Vilniaus regiono apylinkės teismas 2021 m. birželio 21 d. papildomu sprendimu priteisė valstybei iš ieškovo 215,40 Eur išlaidų atlyginimo už atsakovams suteiktą antrinę teisinę pagalbą.
18. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovo apeliacinį skundą, 2021 m. rugsėjo 21 d. sprendimu Vilniaus regiono apylinkės teismo 2021 m. birželio 7 d. sprendimą panaikino ir priėmė naują sprendimą – ieškinį tenkino: neterminuotai apribojo tėvo V. B. ir motinos I. L. valdžią nepilnamečiam sūnui A. B., priteisė iš atsakovų išlaikymą nepilnamečiam sūnui A. B. po 200 Eur kas mėnesį mokamomis periodinėmis išmokomis nuo kreipimosi į teismą dienos iki vaiko pilnamečystės, šias išmokas indeksuojant Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka, atsižvelgiant į infliaciją. Priteistų lėšų tvarkytoju užufruoto teise kolegija paskyrė vaiko globėją (rūpintoją) N. L., nepilnamečio A. B. gyvenamąją vietą iki teismo nutarties dėl vaiko nuolatinės globos (rūpybos) nustatymo ir globėjo (rūpintojo) paskyrimo įsiteisėjimo nustatė su (duomenys neskelbtini) savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu paskirtu laikinuoju vaiko globėju N. L. jo šeimoje. Kolegija panaikino Vilniaus regiono apylinkės teismo 2021 m. birželio 10 d. papildomą sprendimą ir priėmė naują procesinį sprendimą – Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos prašymą dėl papildomo sprendimo priėmimo atmetė.
19. Kolegija nurodė, kad 2020 m. lapkričio 3 d. ieškovas gavo Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato (duomenys neskelbtini) policijos komisariato pranešimą, kad motina I. L. ir jos sugyventinis, gvy. (duomenys neskelbtini), yra neblaivūs su nepilnamečiu vaiku. Atsakovei buvo nustatytas 2,09 prom. girtumas, jos sugyventiniui J. J. – 2,52 prom. girtumas. Vaiko tėvas V. B., gvy. (duomenys neskelbtini), per telefoninį pokalbį su tarnybos specialistu teigė, jog šiuo metu neturi galimybes atvykti ir pasirūpinti sūniumi. 2020 m. birželio 19 d., 2020 m. rugsėjo 17 d. nepilnamečiam A. B. buvo nustatyti galimi nesmurtiniai vaiko teisių pažeidimai, kai vaiko motina galimai vartojo alkoholį. Vilniaus regiono apylinkės teismo 2020 m. gruodžio 29 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. eS2-12548-239/2020 ieškovui buvo išduotas leidimas paimti nepilnametį vaiką iš jo tėvų. Nuo 2021 m. sausio 8 d. (duomenys neskelbtini) savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu Nr. 03V-13 likusiam be tėvų globos (rūpybos) nepilnamečiui buvo nustatyta laikinoji globa (rūpyba), vaiko globėju (rūpintoju) paskirtas N. L.. 2002 m. kovo 28 d. atsakovei buvo neterminuotai apribota motinos valdžia šiuo metu jau suaugusiems vaikams N. L. ir A. K..
20. Atsakovė oficialiai nedirba, nuo 2019 m. lapkričio 27 d. yra registruota Užimtumo tarnyboje, jai mokamos darbo paieškos ir nedarbo draudimo išmokos. Ieškovas su apeliaciniu skundu pateikė (duomenys neskelbtini) socialinių paslaugų centro 2021 m. birželio 14 d. Nr. 02.S-184 raštą, kuriame nurodyta, kad atsakovei buvo siūlyta lankytis psichologo ir priklausomybių specialisto konsultacijas. Tačiau atsakovė nurodytose konsultacijose lankėsi tik vieną kartą. Atsakovė kelis kartus buvo užregistruota gydytis savo priklausomybę nuo alkoholio pagal Minesotos programą, tačiau nenuvyko. Atsakovei taip pat buvo siūloma vykti į ilgalaikę rehabilitaciją, buvo suderintas atvykinas, tačiau atsakovė nenuvyko. Ieškovas, lankydamasis atsakovės šeimoje, atsakovę ne kartą rado neblaivią, ši nuolat žadėjo nevartoti alkoholio ir vykti gydytis. Atsakovės namuose buvo netinkamos sąlygos gyventi vaikui, patalpos netvarkingos, jautėsi cigarečių tvaikas. Atsakovė socialinę darbuotoją kaltino dėl vaiko paėmimo iš šeimos, dėl to, kad negauna išmokos vaikui. Rašte taip pat nurodoma, kad iš bendravimo su atsakovė ir jos sūniumi Nerijumi žinoma, kad po laikinosios globos sūnui nustatymo atsakovė, būdama neblaivi, kelis kartus važiavo pas atsakovą, teigdama, kad su juo gyvens, tačiau kitą dieną vėl grįždavo į sugyventinio namus. Dėl alkoholio vartojimo ir nemokėtos nuomos bei komunalinių mokesčių atsakovė prarado nuomojamą būstą, nesumokėjo įsiskolinimo ir su sugyventiniu išvyko gyventi į (duomenys neskelbtini) seniūniją, tačiau tikslaus adreso nenurodo. Rašte pažymėta, kad alkoholio problemos moteris nespėndžia.
21. Iš ieškovo pateikto (duomenys neskelbtini) rajono savivaldybės (duomenys neskelbtini) socialinių paslaugų centro 2021 m. birželio 23 d.

rašto kolegija nustatė, kad nuo 2021 m. sausio pradžios iki 2021 m. kovo pabaigos atsakovui vieną kartą per savaitę organizuota parama maisto produktais iš Maisto banko. Nuo 2020 m. lapkričio 25 d. iki 2021 m. gegužės 31 d. atsakovo šeimoje socialinis darbuotojas lankėsi 12 kartų, 13 kartų atsakovas buvo konsultuotas telefonu. Apsilankymų metu atsakovas motyvuotas vykdyti pagalbos šeimai plane nustatytas priemonės, tačiau pagalbos poreikį neigė, pozityvios tėvystės kursus lankyti atsisakė. Ieškovo pateiktais duomenimis, atsakovas nuo 2021 m. gegužės 31 d. dirba (duomenys neskelbtini).

22. Kolegija konstatavo, kad pirmosios instancijos teismo išvada, jog atsakovų elgesys pasikeitė, jie yra linkę spręsti savo problemas ir rūpintis vaiku, nepagrįsta. Atsakovei nuo 2020 m. gruodžio mėnesio buvo siūloma spręsti alkoholio vartojimo problemą, buvo suderintas laikas dėl susitikimų su specialistais, tačiau tuomet ji tokios pagalbos atsisakė. Iki teismo sprendimo šioje byloje priėmimo taip pat nėra duomenų, kad ji ėmėsi kokių nors veiksmų šiai problemai spręsti. Nors posėdžio metu atsakovė nurodė, kad ketina lankytis pas psichologą, Minesotos programoje, tačiau po teismo sprendimo priėmimo savo ydingo gyvenimo būdo nepakeitė – buvo neblaivi, kursų, kuriuose jai būtų padėta išspręsti problemą, nelanko. Be to, atsakovė nededa realių pastangų susirasti nuolatinį darbą, o tai lemia nuolatinės pajamos vaikui išlaikyti. Atsakovė nuo 2019 m. lapkričio 27 d. registruota Užimtumo tarnyboje, niekur nedirbo, po pirmosios instancijos teismo sprendimo priėmimo nuo 2021 m. liepos 13 d. iki 2021 m. liepos 30 d. buvo įdarbinta (duomenys neskelbtini), tačiau šiuo metu niekur nedirba. Taigi atsakovė nėra linkusi susirasti nuolatinio darbo tam, kad užtikrintų savo vaiko poreikių tenkinimą.
23. Esant nustatytoms aplinkybėms, darytina išvada, kad atsakovai visiškai nesirūpina savo nepilnamečių sūniumi, nesudarė jam tinkamų sąlygų turėti saugią aplinką. Atsakovės piktnaudžiavimas alkoholiu ir visiškas šios problemos ignoravimas neabejotinai daro neigiamą įtaką sūnaus vystymuisi. Be to, iš specialistų nustatytų duomenų jos gyvenamoji aplinka buvo netinkama vaikui augti ir vystytis. Nors šiuo metu atsakovės gyvenamoji vieta yra pasikeitusi, tačiau atsakovė atsisako apie ją teikti informaciją, tai patvirtina, kad ji nėra suinteresuota keisti susiklosčiusios padėties ir bendradarbiauti su specialistais dėl vaiko gerovės užtikrinimo. Tas pats pasakytina dėl atsakovo, kuriam ne kartą buvo siūloma specialistų pagalba dėl pozityvios tėvystės mokymų, psichologo pagalba, jis buvo raginamas išsiaiškinti dėl turimų skolų su antstoliais, tačiau atsakovas visų šių pagalbos priemonių atsisakė, traktuodamas, kad tokios pagalbos jam nereikia. Pažymėtina, jog nė vienas iš tėvų materialinės paramos sūnui neteikia. Atsakovai tinkamai nesinaudoja jiems teikiamomis socialinėmis paslaugomis, kurios turėtų padėti jiems geriau suprasti savo, kaip tėvų, vaidmenį vaiko gyvenime, išsiaiškinti nepilnamečio poreikius ir galimybes juos tinkamai tenkinti. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai padarė išvadą, jog iš atsakovų paėmus nepilnamečių padėtis atsakovų šeimoje pradėjo keistis į gera. Teismas taip pat padarė klaidingą išvadą, kad atsakovė pradėjo spręsti alkoholio vartojimo problemą, konsultuojasi pas psichologę, ieško sprendimų gyvenimo pokyčiams, pasikeitė jos požiūris į šeimą. Kaip matyti, pirmosios instancijos teismas tokią išvadą padarė atsižvelgdamas į atsakovės paaiškinimus, nors byloje pateikti rašytiniai įrodymai to nepatvirtina. Be to, po sprendimo priėmimo paaiškėjo, kad atsakovų elgesys vaiko atžvilgiu visiškai nepasikeitęs. Specialistai ne kartą atsakovę matė neblaivią, o atsakovas buvo visiškai abejingas susiklosčiusiai situacijai ir nedėjo jokių pastangų, kad pasirūpintų vaiku. Kadangi kolegija nenustatė, kad padėtis ateityje gali pasikeisti ir atsakovai pradės tinkamai rūpintis sūniumi, jį prižiūrėti ir auklėti, tai konstatavo, kad yra pagrindas neterminuotai apriboti atsakovams tėvų valdžią sūnui (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – [CK](#)) 3.180 straipsnio 2 dalis).
24. (duomenys neskelbtini) savivaldybės administracijos direktoriaus 2021 m. sausio 8 d. įsakymu likusiam be tėvų globos (rūpybos) nepilnamečiui buvo nustatyta laikinoji globa (rūpyba) nuo 2021 m. sausio 7 d., vaiko globėju (rūpintoju) paskirtas N. L., kurio faktinė gyv. vieta (duomenys neskelbtini). Globėjas N. L., kuris yra A. B. brolis, tinkamai atlieka globėjo pareigas, užtikrina globotinio poreikius: rūpinasi jo saugumu, sveikata, ugdymu. Nepilnamečiui globėjo šeimoje sudarytos tinkamos gyvenimo sąlygos, užtikrinta saugi, stabili, jo amžių ir poreikius atitinkanti aplinka. Vaikui pradėjus gyventi globėjo šeimoje pagerėjo jo mokymosi rezultatai. Be to, ir pati atsakovė sutinka, kad N. L. tinkamas vaiko globėjas. Atsakovams apribojus tėvų valdžią, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir [CPK](#)) 406, 407 straipsnių pagrindu nustatyta nepilnamečio gyvenamoji vieta su globėju (rūpintoju) N. L..
25. Kolegija nustatė, kad šiuo metu atsakovė niekur nedirba, o atsakovas dirba (duomenys neskelbtini). Pagal Lietuvos teismų elektroninės sistemos LITEKO duomenis, gauta iš „Sodros“, atsakovo atlyginimas yra 645 Eur neatskaičius mokesčių. Atsakovės gaunamos nedarbo išmokos už 2020 m. – apie 200 Eur. Priteistino išlaikymo dydžio kriterijumi gali būti laikoma vienos minimalios mėnesinės algos (MMA) dydžio suma, kurios dydis, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nuo 2021 m. sausio 1 d., yra 642 Eur. Atsakovė yra sveika ir dirbanti, turi galimybę įsidarbinti ir dirbti, o tai, kad ji gyvena iš valstybės išmokų, neatleidžia jos nuo pareigos išlaikyti vaiką. Atsakovas yra dirbantis asmuo, privalantis teikti materialinį išlaikymą sūnui. Dėl to ieškovo prašoma priteisti iš atsakovų išlaikymo suma po 200 Eur kas mėnesį nelaikytina per didele atsižvelgiant į vaiko amžių ir būtiniausias vaiko poreikius, todėl priteistina iki vaiko pilnamečystės ([CK 3.196 straipsnio](#) 1 dalies 1 punktą, 3.200 straipsnis, [CPK](#) 178, 185, 407 straipsniai). Priteisto išlaikymo suma turi būti indeksuojama kasmet Vyriausybės nustatyta tvarka atsižvelgiant į infliaciją ([CK 3.208 straipsnis](#)). Nepilnamečio išlaikymo lėšų tvarkytoju užufruoto teise paskirtinas globėjas (rūpintojas) N. L..
26. Panaikinus sprendimą ir ieškinį tenkinus, už atsakovus patirtų valstybės garantuojamos teisinės pagalbos išlaidų atlyginimas iš ieškovo negali būti priteisiamas, todėl papildomas teismo sprendimas naikintinas.

III. Kasacinio skundo teisiniai argumentai

27. Kasaciniu skundu atsakovas prašo panaikinti apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą, priteisti bylinėjimosi išlaidų valstybei atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 27.1. Byloje nėra duomenų apie tai, kad atsakovės veikla daro ypatingą žalą vaikui. Atitinkamai nebuvo ir pagrindo neterminuotai riboti motinos valdžią. Nei pirmosios, nei apeliacinės instancijos teismas nenustatė ypatingos žalos padarymo fakto, kaip tai yra būtina pagal kasacinio teismo praktiką (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. spalio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-995/2003; 2008 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-544/2008](#)).
- 27.2. Apeliacinės instancijos teismo sprendime iš esmės pasisakyta tik dėl atsakovės situacijos, o atsakovo situacija iš esmės nebuvo vertinama, todėl išvada, kad atsakovai visiškai nesirūpina savo nepilnamečių sūniumi, yra nemotyvuota. Apeliacinės instancijos teismo sprendime pirmą kartą atsakovas minimas tik 22 punkte. Teismo nustatytas faktas, kad atsakovas atsisakė jam siūlomos pagalbos, nesudaro pagrindo apriboti jo kaip tėvo valdžios sūnui. Tokia išvada atitinka kasacinio teismo praktiką (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario mėn. 4 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-7-114/2013](#)). Teismui sprendžiant klausimą dėl tėvų valdžios apribojimo reikia nustatyti teisingą pusiausvyrą tarp vaiko teisės į jo geriausių interesų užtikrinimą, augimą saugioje ir stabilioje aplinkoje bei tėvų teisės vėl būti kartu su vaikais, jų bendravimo teisių su kitų asmenų globoje esančiais vaikais užtikrinimo. Kadangi tėvų valdžia gali būti ribojama tik esant tėvų kaltei, tai esminis dalykas, ribojant tėvų valdžią, yra nustatyti tėvų veiksmus, kuriais dėl jų kaltės neįgyvendinama arba įgyvendinama prieš vaiko interesus tėvų valdžia, ir įvertinti jų pobūdį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. spalio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-492/2005; 2008 m. gegužės 30 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-236/2008](#)). Nagrinėjamoje byloje tokių atsakovo veiksmų nenustatyta.
- 27.3. Neterminuotas tėvų valdžios apribojimas yra kraštinė priemonė (jos taikymo padarinys – tėvų asmeninių ir turitinių teisių, pagrįstų giminyste ir nustatytų įstatyme, sustabdytas, taip pat galimybė be atskiros tėvų sutikimo vaiką įsivaikinti kitiems asmenims ([CK 3.180 straipsnio](#) 3 dalis), todėl gali būti taikoma tik tuo atveju, kai teismui nėra abejonių dėl tėvų daromos ypatingos žalos vaikui ir nėra duomenų apie tai, kad padėtis gali pasikeisti. Byloje nėra duomenų, kad atsakovas savo veiksmais darytų ypatingą žalą savo vaikui ar kad visiškai

juo nesirūpintų. Tačiau byloje yra duomenų, kad padėtis keičiasi į gera. Atsakovo, jo gyvenimo būdo pasikeitimas negali būti labai staigus, kiekvienas žingsnis link to turėtų būti vertinamas vaiko tėvo naudai.

- 27.4. Tėvų valdžios apribojimas reiškia esminį vaiko teisės į šeimos ryšius, į jo gyvenimą biologinėje šeimoje suvaržymą, todėl ši priemonė gali būti taikoma tik teismo ir tik tada, kai nustatoma, kad jai taikyti egzistuoja įstatyme nustatytos sąlygos (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. kovo 23 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-123/2007](#); 2008 m. gegužės 30 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-236/2008](#)). Apeliacinės instancijos teismas nenustatė įstatyme nurodytų sąlygų. Šeimos išskyrimas yra išimtinė priemonė ir, kaip išskirtinai rimtas apribojimas, turi būti pagrįsta pakankamais ir svariais argumentais, atsizvelgiant į geriausius vaiko interesus (Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – ir EŽTT) 2012 m. balandžio 10 d. sprendimas *Pontes prieš Portugaliją*, peticijos Nr. 19554/09). Neterminuotas atsakovo, kaip tėvo, valdžios apribojimas yra aiškiai neproporcinga priemonė.
28. Atsiliepimo į kasacinį skundą [CPK](#) 351 straipsnyje nustatyta tvarka nepateikta.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl tėvų valdžios apribojimo

29. Pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38 straipsnio 2, 6 dalis tėvai yra atsakingi už savo vaikų auginimą ir auklėjimą, jų išlaikymą iki pilnametystės, o valstybės pareiga – pagal išgales teikti paramą šeimoms, auginančioms ir auklėjančioms vaikus namuose. Vaiko teisė į šeimos ryšius yra pirmojo lygio teisė, kadangi šeimoje nuo pirmųjų vaiko gimimo dienų ugdomos jo vertybės, elgesio normos, patenkinami esminiai vaiko meilės, saugumo, savivertės, savirealizacijos bei kiti poreikiai.
30. Vaiko teisė į šeimos globą ir priežiūrą bei šeimos ryšius laikoma viena plačiausiai tarptautinės bendrijos pripažįstamų vaiko teisių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-314-378/2021](#), 32 punktas). Remiantis Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos (toliau – Vaiko teisių konvencija) 9 straipsniu, valstybės dalyvės užtikrina, kad vaikas nebūtų išskirtas su savo tėvais prieš jų norą, išskyrus tuos atvejus, kai kompetentingi organai, vadovaudamiesi teismo sprendimu ir taikytiniais įstatymais, atitinkama tvarka nustato, kad toks atskyrimas yra būtinas vaiko interesams.
31. Pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudenciją šeimos išskyrimas yra labai rimto pobūdžio apribojimas; toks žingsnis turi būti pagrįstas pakankamai protingais ir svarbiais motyvais, atsizvelgiant į geriausius vaiko interesus (EŽTT 1988 m. kovo 24 d. sprendimas byloje *Olsson prieš Švediją* (Nr. 1), peticijos Nr. 10465/83). Geriausių vaiko interesų apsvaistymas yra dvejopo pobūdžio: pirmą, reikia užtikrinti, kad vaikas augtų sveikoje aplinkoje ir tėvas (motina) negali imtis priemonių, kurios pakenktų vaiko sveikatai, raidai, ir, antra, turi būti užtikrintas vaiko ryšių su šeima palaikymas (išskyrus tuos atvejus, kai paaiškėjo ypatingas šeimos netinkamumas), nes šių ryšių suvaržymas reiškia vaiko atskyrimą nuo jo šaknų (žr. EŽTT 2012 m. balandžio 10 d. sprendimą byloje *Pontes prieš Portugaliją*, peticijos Nr. 19554/09).
32. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad vaiko atskyrimas nuo šeimos galimas tik jei: 1) tai yra nustatyta įstatyme, 2) taikant tokią priemonę yra siekiama teisėtų tikslų, 3) šis atskyrimas yra būtina ir 4) proporcinga priemonė, derinant vaiko teisę augti saugioje aplinkoje ir vaiko teisę būti ugdomam tėvų šeimoje (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-514-378/2020](#), 22 punktas). Teisėtus vaiko atskyrimo nuo šeimos tikslas, šios priemonės būtinumas ir proporcingumas paprastai visada pasireiškia, kai: 1) vaiko gyvybei ar sveikatai kyla realus pavojus ar yra didelė tikimybė, kad kils tokia žala; 2) tėvai ar kiti vaiko atstovai pagal įstatymą nesiima reikiamų priemonių vaiko saugumui užtikrinti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-514-378/2020](#), 24 punktas).
33. [CK 3.155 straipsnio](#), reglamentuojančio tėvų valdžios turinį, 2 dalyje nustatyta, kad tėvai turi teisę ir pareigą dorai auklėti ir prižiūrėti savo vaiką, rūpintis jo sveikata, išlaikyti, sudaryti palankias sąlygas visapusiškai ir harmoningai vystytis, kad vaikas būtų parengtas savarankiskam gyvenimui visuomenėje. Susiklosčius nepalankioms aplinkybėms, dėl kurių vaiko tėvai ar vienas iš jų negali gyventi su vaiku ir juo rūpintis, gali būti priimtas sprendimas atskirti vaiką nuo tėvų ar vieno iš jų ([CK 3.179 straipsnis](#)), o vengiant vykdyti savo pareigas, taikomas tėvų valdžios apribojimas ([CK 3.180 straipsnis](#)).
34. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad nors tėvai, naudodamiesi tėvų valdžios turinį sudarančiomis teisėmis ir vykdydami pareigas savo vaikams, turi pirmumo teisę prieš kitus asmenis ([CK 3.165 straipsnis](#)), tačiau valstybės konstitucinė pareiga saugoti ir globoti vaikystę (Konstitucijos 38 straipsnio 2 dalis) suteikia valstybei pagrindą įstatyme nustatytais atvejais, kai tėvai dėl objektyvių aplinkybių (pvz., dėl ligos) negali įgyvendinti tėvų valdžios savo vaikams arba įgyvendina ją prieš vaiko interesus ir šie pažeidžiami, peržengti tėvų valdžios įgyvendinimo autonomiškumo ribas bei taikyti jos ribojimo priemones ([CK 3.160 straipsnio](#) 2 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. balandžio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-182-916/2020, 25 punktas).
35. [CK 3.180 straipsnio](#) 1 dalyje nustatyta, kad tėvų valdžia gali būti laikinai ar neterminuotai apribota šiais pagrindais: 1) kai tėvai (tėvas ar motina) vengia atlikti savo pareigas auklėti vaikus; 2) piktnaudžiauja tėvų valdžia; 3) žiauriai elgiasi su vaikais; 4) daro žalingą įtaką vaikams savo amoraliu elgesiu; 5) nesirūpina vaikais. Kasacinio teismo praktikoje aiškinant šią teisės normą konstatuota, kad tėvų valdžia gali būti apribota nustačius bent vieną iš [CK 3.180 straipsnio](#) 1 dalyje nurodytų aplinkybių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-95/2009](#); 2013 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-7-114/2013](#)).
36. Remiantis kasacinio teismo praktika teismas, nagrinėdamas bylą, kurioje pareikštas reikalavimas apriboti tėvų valdžią, turi nustatyti ir įvertinti faktines aplinkybes, kurios yra reikšmingos sprendžiant dėl tėvų atliktų (neatliktų) veiksmų, įgyvendinant tėvų valdžią, priešingumo vaiko interesams, tarp jų – galbūt pažeidžiamus vaiko interesus ir pažeidimų pobūdį, ir, remdamasis nustatytais aplinkybių ir jas pagrindžiančių įrodymų visuma bei atsizvelgdamas į įrodinėjimo civiliniame procese specifiką, spręsti, ar konkrečiu atveju yra pagrindas taikyti vieną iš tėvų valdžios ribojimo priemonių. Tėvų valdžios ribojimo, kaip ir kitose su šeimos teisiniais santykiais susijusiose, bylose turi būti vadovaujamasi prioritetingais vaikų teisių ir interesų apsaugos bei gynimo principais (Vaiko teisių konvencijos 3 straipsnio 1 dalis, [CK 3.3 straipsnio](#) 1 dalis, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 4 straipsnio 1 punktas), kuris reiškia, kad, sprendžiant visus su vaikais susijusius klausimus, visų pirma turi būti atsizvelgiama į jų interesus. Esminė tėvų valdžios apribojimo sąlyga yra tėvų veiksmai, kuriais tėvų valdžia neįgyvendinama arba įgyvendinama prieš vaiko interesus. Bet kuriuo atveju turi būti nustatoma, kad dėl tokių veiksmų atlikimo (neatlikimo) yra tėvų (vieno jų) kaltė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-114/2013).
37. Kasacinis teismas taip pat yra nurodęs, kad geriausių vaiko interesų prioriteto principo turinys yra atskleidžiamas Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 4 straipsnio 1 punkte. Taikant šį principą, turi būti remiamasi konkrečia individualaus vaiko situacija, vertinant ir nustatant,

kas naudingiausia vaikui artimiausiu metu ir ateityje, atsižvelgiant į vaiko nuomonę, jo identišumą, šeimos aplinkos ir šeimos ryšių išsaugojimą ir santykių palaikymą, vaiko poreikių, atitinkančių jo amžių, vystymąsi, gebėjimus ir brandą bei užtikrinančių tinkamą vaiko raidą, tenkinimą, fizinį ir psichinį saugumą, vaiko teisės į sveikatą ir mokslą užtikrinimą bei kitus vaiko poreikius. Vaikui turi būti teikiama tokia apsauga, kokios reikia jo gerovei, taikant visą įmanomą koordinuotą kompleksinę pagalbą. Atsižvelgiant į Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 4 straipsnio 1 punkte įtvirtintą reglamentavimą, darytina išvada, kad geriausi vaiko interesai kiekvienu atveju nustatomi individualiai, įvertinant, kas naudingiausia vaikui artimiausiu metu ir ateityje (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-327-378/2020](#), 32 punktas).

38. Kasacinio teismo praktikoje taip pat išaiškinta, kad, sprendžiant tėvų valdžios apribojimo klausimą, vertintinos aplinkybės, apibūdinančios tėvų pareigų vykdymą aktualiu (sprendimo priėmimo) laikotarpiu, ne pavieniai, bet nuosekliai pasikartojantys veiksmai, o peržiūrint priimtą teismo procesinį sprendimą instancine tvarka, yra analizuojama, ar byla nagrinėjus teismas nustatė visas reikšmingas aplinkybes ir ar jų pagrindu priėmė pagrįstą ir teisėtą sprendimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-310-915/2015). Atsižvelgiant į tai, nagrinėjant bylą apeliacine tvarka turi būti vertinama, ar pirmosios instancijos teismas priėmė pagrįstą sprendimą apriboti tėvų valdžią (ar jos neapriboti) konkrečioje byloje pagal tuo metu nustatytas bylos aplinkybes, o nagrinėjant bylą teisme aktualiu (esamu) laikotarpiu, turėtų būti nustatomi stabilūs, visas sritis apimančios pokyčiai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-514-378/2020, 32 punktas).
39. Nagrinėjamoje byloje kasacinį skundą pateikė atsakovas – vaiko tėvas, kuris prašo panaikinti visą apeliacinės instancijos teismo sprendimą, t. y. nesutinka tiek su jo, tiek ir su atsakovės, kaip motinos, neterminuotu valdžios apribojimu. Teisėjų kolegija nurodo, kad kasacinio skundo argumentai dėl motinos valdžios neterminuoto apribojimo negali būti kasacinio nagrinėjimo dalykas, nes atsakovas nėra įgaliotas pateikti kasacinį skundą atsakovės vardu. Kasacinį skundą surašęs ir pateikęs advokatas Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos Vilniaus skyriaus sprendimu 2021 m. rugsėjo 23 d. Nr. (8.1Mr)TP-21-T-2055-9057 „Dėl antrinės teisinės pagalbos teikimo“ yra paskirtas atstovauti atsakovo interesams. Atsakovė kasacinio skundo nepateikė, todėl klausimas dėl jos, kaip motinos, valdžios neterminuoto apribojimo apeliacinės instancijos teismo sprendimu teisėtumo nespręstinas. Taigi kasacinio nagrinėjimo dalykas – atsakovo, kaip tėvo, valdžios neterminuotas apribojimas.
40. Atsakovas kasaciniame skunde nurodo, kad apeliacinės instancijos teismo sprendime iš esmės pasisakyta tik dėl atsakovės situacijos, o atsakovo situacija iš esmės nebuvo vertinama, todėl išvada, kad atsakovai visiškai nesirūpina savo nepilnamečių sūnumi, yra nemotyvuota. Be to, apeliacinės instancijos teismas nenustatė atsakovo kaltų veiksmų, kuriais būtų daroma ypatinga žala vaiko interesams, ar kad jis visiškai nesirūpintų sūnumi. Teisėjų kolegija nurodytus kasacinio skundo argumentus iš dalies laiko pagrįstais.
41. Nagrinėjamoje byloje teismų nustatyta, kad vaikas gyveno su motina ir jos sugyventiniu. Vaiko laikino apgyvendinimo aktu Nr. 3VLA-499 nepilnametis buvo paimtas iš jam nesaugios aplinkos dėl nustatyto motinos ir jos sugyventinio girtumo ir laikinai apgyvendintas sesers A. K. šeimoje. Remiantis 2020 m. lapkričio 5 d. Vaiko laikino apgyvendinimo aktu Nr. 3VLA-503, vaiko apgyvendinimo vieta buvo pakeista – jis buvo laikinai apgyvendintas brolio N. L. šeimoje. 2020 m. gruodžio 15 d. Vaiko laikinosios priežiūros nutraukimo aktu Nr. 3LPN-89 vaiko laikinoji priežiūra buvo nutraukta, o 2020 m. gruodžio 16 d. Vaiko laikino apgyvendinimo akto Nr. 3VLA-565 pagrindu vaikas buvo laikinai apgyvendintas brolio N. L. šeimoje. Byloje nustatyta, kad vaikas jau apie ketverius metus nebegyvena su tėvu, tačiau šioje byloje ieškovas siekia nustatyti neterminuotą valdžios apribojimą abiem tėvams.
42. Byloje teismų taip pat nustatyta, kad atsakovų šeima dėl socialinių įgūdžių stokos, vaikų nepriežiūros nuo 2013 m. spalio 17 d. įtraukta į socialinės rizikos šeimų, auginančių vaikus, apskaitą. Abu atsakovai turi problemų dėl alkoholio vartojimo. 2020 m. lapkričio 6 d. buvo sudaryta Mobilioji komanda darbui su vaiku ir jo tėvų šeimomis. 2020 m. gruodžio 7 d. Mobiliosios komandos rekomendacijose atvejo vadybininkui dėl tolesnio darbo su šeima organizavimo Nr. 3TSD-2419 nurodyta, kad teigiamų pokyčių per visą mobiliosios komandos darbo laiką su šeima nepastebėta. Mobiliosios komandos 2020 m. gruodžio 4 d. rekomendacijose atvejo vadybininkui dėl tolesnio darbo su atsakovo šeima organizavimo Nr. 4TSD-3288 nurodyta, kad tėvas išgyvena dėl susidariusios situacijos, teigia jog myli A., bendrauja su berniuku ir nerimauja dėl jo ateities, tačiau nėra tikras, ar jam pavyktų užtikrinti tinkamas gyvenimo sąlygas; su vaiku ir jo motina vyras negyvena ketverius metus. Mobiliosios komandos specialistai pažymėjo, kad atsakovas realiai vertina galimybes ir sąlygas rūpintis berniuku (vyras neturi darbo, nuolatinių pajamų, nerimauja dėl berniuko adaptacijos), tačiau savo alkoholio vartojimo pasekmes yra linkęs menkinti. Vilniaus regiono apylinkės teismo 2020 m. gruodžio 29 d. nutartimi buvo leista Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai paimti nepilnametį iš tėvų.
43. Apeliacinės instancijos teismas, vertindamas pagrindą neterminuotai apriboti atsakovo, kaip tėvo, valdžią sūnui, nustatė, kad nuo 2021 m. sausio pradžios iki 2021 m. kovo pabaigos atsakovui vieną kartą per savaitę organizuota parama maisto produktais iš Maisto banko. Nuo 2020 m. lapkričio 25 d. iki 2021 m. gegužės 31 d. atsakovo šeimoje socialinis darbuotojas lankėsi 12 kartų, 13 kartų atsakovas buvo konsultuotas telefonu. Apsilankymų metu atsakovas buvo motyvuotas vykdyti pagalbos šeimai plane nustatytas priemones, tačiau pagalbos poreikį neigė, pozityvios tėvystės kursų lankyti atsisakė. Nuo 2021 m. gegužės 31 d. atsakovas dirba (duomenys neskelbtini), materialinės paramos sūnui netekia. Remdamasis nurodytais duomenimis, apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad atsakovas visiškai nesirūpina savo sūnumi, nesudarė sūnui tinkamų sąlygų turėti saugią aplinką. Teisėjų kolegijos vertinimu, nurodyta argumentacija nėra pakankama tam, kad būtų galima taikyti neterminuotą tėvo valdžios sūnui apribojimą [CK 3.180 straipsnio](#) pagrindu.
44. Teisėjų kolegijos vertinimu, apeliacinės instancijos teismo sprendime nėra atskleistos aplinkybės, būtinos [CPK 3.180](#) straipsniui taikyti. Visų pirma, atkreiptinas dėmesys, kad byloje nustatyta, jog vaikas jau apie ketverius metus nebegyvena su tėvu, todėl tėvo ir sūnaus atitolimas ir atsakovo nepakankamas rūpinimasis sūnumi gali būti pagrįstas šia aplinkybe ir (ar) kitomis su tuo susijusiomis priežastimis (pvz., atsakovės gyvenimu su kitu vyru ir pan.). Byloje nustatyta, kad tėvas palaiko ryšį su sūnumi ir siekia rūpintis juo, įsidarbino, reiškia norą, kad sūnus apsigyventų jo bute. Byloje akcentuotas atsakovo alkoholio vartojimas, šios problemos neigimas, tačiau byloje neatskleistas šios problemos mastas dabartiniu metu ir galimas žalingas poveikis sūnaus interesams tokiu atveju, jei vaikas apsigyventų kartu su tėvu, nenustatyta, ar tokiu atveju būtų pažeidžiama vaiko teisė augti saugioje aplinkoje. Minėta, kad vaiko atskyrimas nuo šeimos turi būti proporcinga priemonė, derinant vaiko teisę augti saugioje aplinkoje ir vaiko teisę būti ugdomam tėvų šeimoje (nutarties 32 punktas). Be to, pagal kasacinio teismo praktiką neterminuotas tėvų valdžios apribojimas yra *ultima ratio* (krašutinė priemonė), taikoma tuomet, kai teismas padaro išvadą, kad tėvai (tėvas ar motina) daro ypatingą žalą vaiko vystymuisi ar visiškai juo nesirūpina, ir nėra duomenų, kad padėtis gali pasikeisti ([CK 3.180 straipsnio 2 dalis](#)) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-514-378/2020](#), 25 punktas).
45. Nagrinėjamos bylos atveju byla nagrinėjusių teismų išvados neterminuoto tėvo valdžios apribojimo klausimu skirtingos. Pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad iš atsakovų paėmus nepilnametį padėtis atsakovų šeimose pradėjo gerėti. Atsakovas dėjo pastangas, kad galėtų rūpintis sūnumi. Šiuo metu situacija yra pasikeitusi – atsakovas įsidarbino, gyvena vienas trijų kambarių bute, kitos šeimos nėra sukūrus ir neprieštarauja, kad atsakovė su sūnumi persikeltų gyventi pas jį. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė priešingai – atsakovas nesirūpina sūnumi ir nededa jokių pastangų, kad padėtis pasikeistų. Teisėjų kolegijos vertinimu, ši apeliacinės instancijos teismo išvada nėra pagrįsta išsamia argumentacija ir bylos duomenimis.
46. Teisėjų kolegija nurodo, kad neterminuotas tėvo valdžios apribojimas susijęs su rimtais tiek tėvo, tiek ir vaiko teisių (pvz., teisė augti šeimoje, palaikyti ryšius su šeima ir kt.) suvaržymais. Apribojant tėvų valdžią, tėvai netenka asmeninių teisių – teisės gyventi su vaiku, reikalauti gražinti vaiką iš kitų asmenų, dalyvauti jį auklėjant, bendrauti ir matytis su vaiku, jei tai kenkia jo interesams, tačiau lieka pareiga jį išlaikyti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-314-378/2021](#), 35 punktas). Teismas, nagrinėdamas prašymą, susijusį su tėvų valdžios apribojimu, turi būti aktyvus, įvertinti reikšmingų faktinių aplinkybių visumą, siekdamas nustatyti, ar tėvų valdžios

ribojimo, kaip išimtinės priemonės, taikymas yra pagrįstas ir atitinka geriausių vaiko interesus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-251-916/2021](#), 16 punktas). Įstatymų leidėjas šeimos bylą nagrinėjantiems teismams suteikia galimybę veikti aktyviai, savo iniciatyva rinkti įrodymus, jei to reikia bylai teisingai išspręsti ([CPK](#) 376 straipsnio 3, 4 dalys) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje [e3K-3-207-378/2021](#), 48 punktas).

47. Atsižvelgdama į šiuos kasacinio teismo išaiškinimus teisėjų kolegija nurodo, kad teismo sprendimas neterminuotai apriboti tėvo valdžią turi būti priimtas byloje nustačius, kokie tėvo veiksmai buvo ar turėjo būti (bet nebuvo) atlikti, ar tai buvo pavieniai ar nuolat pasikartojantys veiksmai, kaip buvo pažeisti vaiko interesai, ar yra tėvo kaltė dėl neatliktų (nepakankamai atliktų) pareigų. Tam, kad išsiaiškintų nurodytas aplinkybes, teismas turi įvertinti visus byloje esančius įrodymus (jei būtina, pareikalauti įrodymų papildomai) ir individualiai nustatyti, kas vaikui artimiausiu metu yra naudingiausia (nutarties 36–38 punktai).

Dėl apeliacinės instancijos teismo pareigos tinkamai motyvuoti nutartį

48. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstitucijos 109 straipsnį, yra nurodęs, kad konstitucinė teisingumo vykdymo samprata suponuoja, jog teismai bylas turi spręsti tik griežtai laikydamiesi įstatymuose nustatytų procesinių bei kitų reikalavimų (Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas). Iš Konstitucijos kylantis reikalavimas teisingai išnagrinėti bylą suponuoja, kad kiekvienas teismo baigiamasis aktas turi būti grindžiamas teisiniais argumentais (motyvais). Argumentavimas turi būti racionalus – baigiamajame teismo akte turi būti tiek argumentų, kad jų pakaktų šiam baigiamajam teisės aktui pagrįsti. Iš konstitucinio teisinės valstybės principo kylantis teisinio aiškumo reikalavimas, *inter alia* (be kita ko), reiškia, kad baigiamajame teismo akte negali būti ir nutylėtų argumentų, nenurodytų aplinkybių, turinčių reikšmės teisingo baigiamojo teismo akto priėmimui. Baigiamasis teismo aktas turi būti aiškus byloje dalyvaujantiems ir kitiems asmenims. Jeigu šio reikalavimo nepaisoma, tai nėra teisingumo vykdymas, kurį įtvirtina Konstitucija (Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimo 16.5 punktas).
49. Remiantis EŽTT formuojama praktika šeimos išskyrimas yra išimtinė priemonė ir, kaip išskirtinai rimtas apribojimas, turi būti pagrįstas pakankamais ir svariais argumentais, atsižvelgiant į geriausių vaiko interesus (EŽTT 2012 m. balandžio 10 d. sprendimas byloje *Pontes prieš Portugaliją*, peticijos Nr. 19554/09; kt.). Valstybės valdžios institucijos, sprendamos dėl būtinumo patikėti vaiką ne jo biologiniams tėvams ypač skubiomis aplinkybėmis, egzistuojant grėsmei vaiko sveikatai ir gerovei, naudojasi plačiomis vertinimo laisvės ribomis, tačiau kruopštesnio tyrimo reikalauja bet kokie tolimesni tėvų teisių, pvz., tėvų valdžios, bendravimo teisių, ribojimai (žr. 2002 m. vasario 26 d. sprendimą *Kutzner prieš Vokietiją*, peticijos Nr. 46544/99). Teismas, sprenddamas įvairių susidūrusių interesų pusiausvyros nustatymo klausimą, turi atlikti išsamų visos šeimos situacijos tyrimą ir išnagrinėti daugelį faktinio, emocinio, psichologinio, materialinio ar medicininio pobūdžio veiksnių, atlikti proporcingą ir pagrįstą kiekvieno asmens atitinkamų interesų vertinimą ir rodyti nuolatinį rūpestį, siekiant nustatyti, koks sprendimas būtų geriausias vaikui (žr. 2012 m. kovo 13 d. sprendimą *Y C. prieš Jungtinę Karalystę*, peticijos Nr. 4547/10; *mutatis mutandis* (su būtinais (atitinkamais) pakeitimais) 2010 m. liepos 6 d. sprendimą *Neulinger and Shuruk (GC)*, peticijos Nr. 41615/07; kt.).
50. [CPK](#) 263 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad teismo sprendimas turi būti pagrįstas ir teisėtas. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad šie reikalavimai taikytini visų instancijų teismų priimamiems sprendimams ir yra susiję su įstatymu pavesta teismo pareiga tinkamai motyvuoti priimamą sprendimą, t. y. jį pagrįsti faktiniais ir teisiniais argumentais ([CPK](#) 270, 331 straipsniai). [CPK 331 straipsnio](#) 4 dalyje įtvirtinta, kad apeliacinės instancijos teismo sprendimo (nutarties) motyvuojamojoje dalyje glausta forma turi būti išdėstytos teismo nustatytos bylos aplinkybės, įrodymai, kuriais grindžiamas teismo išvadas, argumentai, dėl kurių teismas atmetė kuriuos nors įrodymus, taip pat įstatymai ir kiti teisės aktai bei teisiniai argumentai, kuriais teismas vadovavosi darydamas išvadą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-215-915/2017](#), 22 punktas; 2019 m. lapkričio 21 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-354-701/2019](#), 35 punktas). Dėl apeliacinės instancijos teismo sprendimo pagrįstumo sprendžiama, be kita ko, ir pagal tai, ar teismas tinkamai išnaginėjo apeliacinio skundo argumentus ir į juos pakankamai atsakė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-339-469/2018](#), 31 punktas).
51. Kasacinis teismas taip pat yra išaiškinęs, kad kai teismo sprendimo (nutarties) motyvai yra neišsamūs, šis pažeidimas gali būti pripažintas esminiu pagal [CPK 346 straipsnio](#) 2 dalies 1 punktą, jeigu sprendimo (nutarties) motyvuojamojoje dalyje neatsakyta į pagrindinius (esminius) bylos faktinius ir teisinius aspektus ir dėl to byla galėjo būti išspręsta neteisingai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-406/2013](#); 2015 m. gegužės 15 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-298-687/2015](#)). Motyvuota nutartimi galima pripažinti tik tokią apeliacinės instancijos teismo nutartį, kurioje argumentuotai įvertinti visi, t. y. tiek faktiniai, tiek ir teisiniai, apeliacinio skundo argumentai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-231/2008](#); 2018 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-339-469/2018](#), 31 punktas).
52. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į nutarties 44, 45, 47 punktuose nurodytas išvadas, konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas, nagrinėdamas apeliacinį skundą, savo baigiamųjų išvadų nepagrindė, tinkamai nemotyavo priimto sprendimo, t. y. jo nepagrindė faktiniais ir teisiniais argumentais ([CPK](#) 270, 331 straipsniai) (nutarties 50 punktas). Pažymėtina, kad apeliacinės instancijos teismas, konstatavęs esant pagrindą neterminuotai apriboti abiejų tėvų valdžią sūnui, turėjo atlikti ne tik atsakovės veiksmų (neveikimo), bet išsamų atsakovo ir visos šeimos situacijos tyrimą, išnagrinėti visus veiksnus, atlikti proporcingą ir pagrįstą kiekvieno asmens atitinkamų interesų vertinimą, siekdamas nustatyti, koks sprendimas būtų geriausias vaikui (nutarties 49 punktas). Nagrinėdamas bylą apeliacinės instancijos teismas turėjo nustatyti ir įvertinti faktines aplinkybes, kurios yra reikšmingos sprendžiant dėl atsakovo atliktų (neatliktų) veiksmų, įgyvendinant tėvo valdžią, priešingumo vaiko interesams, tarp jų – galbūt pažeidžiamus vaiko interesus ir pažeidimų pobūdį, ir spręsti, ar konkrečiu atveju yra pagrindas neterminuotai apriboti atsakovo kaip tėvo valdžią sūnui. Teisėjų kolegijos vertinimu, apeliacinės instancijos teismas tinkamai nepagrindė savo išvadų ir sprendimo neterminuotai apriboti atsakovo kaip tėvo valdžią sūnui. Skundžiamo sprendimo motyvuojamojoje dalyje neatsakyta į pagrindinius (esminius) bylos faktinius ir teisinius aspektus ir dėl to byla galėjo būti išspręsta neteisingai.
53. Teisėjų kolegija, remdamasi išdėstytais argumentais, konstatuoja, kad nustačius, jog nagrinėjant bylą apeliacinės instancijos teisme buvo padarytas esminis proceso teisės normų pažeidimas ([CPK 346 straipsnio](#) 2 dalies 1 punktas), lemiantis kasacine tvarka apskųstos apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalies negaliojimą, yra poreikis pakartoti apeliacinį procesą tam, kad būtų pašalintas atsakovo teisės į tinkamą teismo procesą apeliacinės instancijos teisme pažeidimas. Dėl nurodytų priežasčių kasacine tvarka apskųsta apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalis, kuria tenkinti ieškovo reikalavimai atsakovui ir atitinkamai paskirstytos bylinėjimosi išlaidos, naikintina ir ši bylos dalis perduotina apeliacinės instancijos teismui apeliacine tvarka nagrinėti iš naujo ([CPK 359 straipsnio](#) 1 dalies 5 punktas).

Dėl bylinėjimosi išlaidų

54. Perdavus bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui, bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimas paliktinas spręsti šiam teismui ([CPK 93 straipsnis](#)). Pažymėtina, kad pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 18 d. pažymą apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu, šioje byloje kasaciniame teisme patirta 11,18 Eur tokio pobūdžio bylinėjimosi išlaidų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 362 straipsniu,

nutaria:

Panaikinti Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. rugsėjo 21 d. sprendimo dalį, kuria panaikinta Vilniaus regiono apylinkės teismo 2021 m. birželio 7 d. sprendimo dalis, kuria atmestas ieškovo Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Vilniaus apskrities vaiko teisių apsaugos skyriaus ieškinys atsakovui V. B., ir dėl šios dalies priimtas naujas sprendimas – neterminuotai apribota tėvo V. B., a. k. (duomenys neskelbtini) valdžia nepilnamečiam sūnui A. B., a. k. (duomenys neskelbtini), priteistas iš atsakovo V. B., a. k. (duomenys neskelbtini) nepilnamečiam sūnui A. B., a. k. (duomenys neskelbtini), 200 Eur kas mėnesį mokamomis periodinėmis išmokomis mokamas išlaikymas nuo kreipimosi į teismą dienos iki vaiko pilnametystės, šias išmokas indeksuojant Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka, atsižvelgiant į infliaciją, priteistų lėšų tvarkytoju užufrukto teise paskiriant vaiko globėją (rūpintoją) N. L., a. k. (duomenys neskelbtini), panaikinta Vilniaus regiono apylinkės teismo 2021 m. birželio 10 d. papildomo sprendimo dalis, kuria iš ieškovo Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Vilniaus apskrities vaiko teisių apsaugos skyriaus priteista valstybei 107,70 Eur išlaidų atlyginimo už atsakovui V. B. suteiktą antrinę teisinę pagalbą, ir dėl šios dalies priimtas naujas procesinis sprendimas – atmestas Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos prašymas priteisti valstybei iš ieškovo Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Vilniaus apskrities vaiko teisių apsaugos skyriaus 107,70 Eur išlaidų atlyginimo už atsakovui V. B. suteiktą antrinę teisinę pagalbą, ir perduoti Vilniaus apygardos teismui šią bylos dalį apeliacine tvarka nagrinėti iš naujo.

Kitą Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. rugsėjo 21 d. sprendimo dalį palikti nepakeistą.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjos

Alė Bukavinienė

Sigita Rudėnaitė

Jūratė Varanauskaitė